

Täysistunto

Tiistai 11.6.2024 klo 14.01—20.50

6. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rikoslain 2 c luvun 5 §:n ja henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 64/2024 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Jussi Halla-aho: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään lakivaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto.

Keskusteluun varataan tässä vaiheessa enintään 30 minuuttia. Jos puhujalistaa ei tässä ajassa ehditä käydä loppuun, asian käsittely keskeytetään ja sitä jatketaan muiden asiakohtien jälkeen. — Ministeri Meri, olkaa hyvä.

Keskustelu

15.49 **Oikeusministeri Leena Meri** (esittelypuheenvuoro): Kiitos, arvoisa puhemies! Hallitusohjelman mukaan vankien ehdonalaista vapauttamista muutetaan siten, että henkilö voi olla ensikertalainen vain kerran. [Ben Zyskowicz: Hyvä!] Nyt annettu esitys toteuttaa tätä hallitusohjelmaan kirjattua tavoitetta. Samalla esitys toteuttaa hallitusohjelman yleistä linjaa, jolla ankaroitetaan suomalaista kriminaalipolitiikkaa ja rangaistuksia.

Suomen ehdonalaisen vapauttamisen järjestelmässä ensimmäistä kertaa vankeusrangaistukseen tuomittujen lisäksi lievemmin kohdellaan myös sellaisia rikoksenuusijoita, jotka ovat olleet tietyn ajan vankeustuomionsa suorittamisen jälkeen niin sanotusti rikoksettomia. Tällaisiin rikoksenuusijoihin sovelletaan samoja ehdonalaisen vapauttamisen määräosia kuin ensi kertaa vankilassa oleviin. Käytännössä tämä voimassa oleva sääntely merkitsee sitä, että vangin niin sanottu ehdonalaisen vapauttamisen ensikertalaisuus palautuu laissa säädetyn rikoksettoman ajan jälkeen, eli tämä on siis nykytila.

Rikosoikeudellisessa järjestelmässä on ollut yleisesti hyväksyttyä, että henkilöä, joka ensimmäistä kertaa syyllistyy rikokseen, kohdellaan lievemmin kuin rikoksenuusijoita. Esityksen tarkoituksena onkin ankaroittaa lainsäädäntöä siten, että kaikki rikoksenuusijat vapautetaan ehdonalaiseen vapauteen heidän suoritettuaan rangaistuksestaan laissa säädetyn pidemmän määräosan riippumatta siitä, kuinka kauan heidän aiemmasta vankeusrangaistuksestaan on aikaa kulunut.

Muutoksen jälkeen Suomen lainsäädäntö vastaa paremmin muiden maiden lainsäädäntöä, sillä yhdessäkään muussa hallituksen esityksen valmistelun yhteydessä tarkastellussa verrokkimaassa tällaisista ensikertalaisuussäädöstä, jossa ensikertalaisuus palautuu tietyn rikoksettoman ajan jälkeen, ei tunnisteta.

Tällaista ratkaisua voidaan perustella järjestelmän selkeyden, ymmärrettävyyden, uskottavuuden ja oikeudenmukaisuuden näkökulmasta, sillä rikosoikeudellisen järjestelmän

Pöytäkirjan asiakohta PTK 64/2024 vp

lähtökohtana on rangaistuksen asteittainen ankaroituminen. Ehdonalaisessa vapauttamisessa on kyse vankilassa suoritettavan rangaistuksen tosiasiallisen pituuden määräytymisestä, ja rikoksen uusimisen tulisi vaikuttaa nykyistä johdonmukaisemmin myös vankilassa suoritettavaan aikaan.

Ehdotettu muutos koskisi myös alle 21-vuotiaita nuoria. Tosiasiallisesti muutoksella ei olisi kuitenkaan vaikutusta alaikäisten alle 18-vuotiaiden rikoksentekijöiden oikeusasemaan. Nuorten rikoksentekijöiden osalta on huomattavaa, että muutoksen jälkeenkin heidän kohtelunsa olisi tavanomaista lievempää, sillä alle 21-vuotiaana uuteen vankeusrangaistukseen johtaneeseen rikokseen syyllistynyt vapautetaan hänen suoritettuaan puolet rangaistuksesta, kun tätä vanhempien kohdalla tulee kyseeseen kaksi kolmasosaa-määräosa.

Ottaen huomioon erityisesti viimeaikainen nuorten väkivaltarikollisuuden määrän kasvu on perusteltua varmistaa, että myös nuorena tehdyistä rikoksista suoritetaan tosiasiallisesti yleisen hyväksyttävyyden näkökulmasta riittävän tuntuja vankeusrangaistuksia. Tämä koskee etenkin nuoria, jotka syyllistyvät vankilasta vapauduttuaan uusiin vankeusrangaistukseen johtaviin rikoksiin. Nuorten rikollisuudessa onkin ollut viime vuosina nähtävissä polarisoitumista. Rikosten tekeminen on keskittynyt pienelle ryhmälle nuoria, jotka tekevät toistuvasti vakavia rikoksia.

Muutoksen on arvioitu lisäävän päivittäistä vankilukua noin 40:llä. Lisäys tapahtuisi asteittain noin viiden vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Tämä johtuisi siitä, että rikokse-
nuusijoista nykyistä useampi suorittaisi vankeusrangaistuksestaan vankilassa pidemmän ajan. Tästä aiheutuu vuosittaisia vankipaikkakustannuksia, mutta nämä varat on neuvoteltu jo hallitusneuvotteluissa, joten tähän on täysin varauduttu. Toisaalta esityksestä mahdollisesti aiheutuvasta uusintarikollisuuden vähentymisestä voi seurata rikollisuuden vähentymistä, mikä taas vaikuttaisi vankimäärään ja vähentäisi kustannuksia.

Hallitus tiedostaa, että meillä on suljetuissa vankiloissa tällä hetkellä melko täyttä. Esi-
tyksen hyväksyminen ei kuitenkaan välittömästi edellytä päätöksiä vankiloiden lisäraken-
tamisesta, koska meillä on rakenteilla kolme uutta vankilaa: Vaalaan, Ouluun ja Vantaalle. Ne valmistuvat tänä ja ensi vuonna, ja ne lisäävät vankipaikkoja lähes 200:lla. Lisäksi oi-
keusministeriössä ja Rikosseuraamuslaitoksella selvitämme mahdollisuuksia nykyisten
vankilatilojen käytön tehostamiseksi ja muitakin asioita sen ympärillä, miten saisimme
mahdollisesti lisää vankipaikkoja.

Näiden esitettyjen lainmuutosten ehdotetaan tulevan voimaan 1.1.2025. Uutta sääntelyä sovellettaisiin lain voimaantulon jälkeen tehtyihin rikoksiin. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kaunistola, olkaa hyvä.

15.54 Mari Kaunistola kok: Arvoisa puhemies! Kiitos, ministeri Meri, esittelystä.

Orpon hallituksen kriminaalipolitiikan keskiössä on rikosten ehkäiseminen, rikoksentekijöiden saattaminen vastuuseen teoistaan sekä uhrien auttaminen ja tukeminen. Tämä kä-
sillä oleva esitys selkeyttää nykyistä käytäntöä ja poistaa epäoikeudenmukaisiksi koettuja
tilanteita. Se, että henkilö on ollut viisi vuotta tekemättä rikoksia, ei tarkoita, että häntä voi-
daan pitää ensikertalaisena. Tämä hallituksen esitys, jossa ainoastaan aidosti ensikertalai-
nen voi vapautua suoritettuaan lyhyemmän määräosan rangaistuksestaan, on hyvä ja tar-
peellinen signaali, jolla voidaan toivottavasti estää rikosten uusimista ja parantaa järjestel-
män uskottavuutta niin, että jos uusii rikoksia, niin siitä on myös seuraamuksia.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 64/2024 vp

Hallituksen esityksellä reagoidaan myös nuorisorikollisuuden kasvuun, kuten kuulimme. Pieni joukko nuoria tekee yhä enemmän rikoksia, ja tämä kierre pitää saada katkaistua. Ankarammat rangaistukset ovat yksi keino reagoida ongelmaan, ja reagoida pitää — pelkät puheet ja kaunistelut eivät riitä.

Tässäkin esityksessä nostettiin esiin Rikosseuraamuslaitoksen toiminta ja resurssit ja vankilapaikkamäärät. Oli miellyttävä kuulla esittelyssä, että tässäkin ollaan jo oltu ministeriössä aloitteellisia. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Pauli Kiuru, olkaa hyvä.

15.56 Pauli Kiuru kok: Arvoisa herra puhemies! Kiitos ministerille hyvästä esityksestä jälleen kerran. Esityksen mukaan vankien ensikertalaisuuden palauttamisesta luovutaan. Muutos kohdistuisi rikoksentekijöihin, jotka uusivat rikoksen viiden vuoden kuluttua siitä, kun he ovat vapautuneet aiemmasta vankeusrangaistuksesta. Siis jatkossa ensikertalaisuus on mahdollista vain kerran. Viesti on selvä: alennuksia saa vain kerran, ja bonuksia ei jaeta.

Sinänsä on perusteltua, että ensimmäistä kertaa vankeutta suorittavaa kohdallaan lievemmin. Se antaa mahdollisuuden oppia virheistään. Ensikertalaisuuden uusiutuminen tietyn ajan rikoksettoman ajan jälkeen ei sovi kansalaisten oikeustajuun. Esitys tässä muodossa on kannatettava.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Hoskonen, olkaa hyvä.

15.57 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa herra puhemies! Todellakin tämä esitys on erittäin hyvä ja kannatettava. On helppo ymmärtää ja tukea ajatusta, että ensikertalaiselle annetaan ihan aito mahdollisuus vielä harkita sitä tekonsa vakavuutta ja palata kaidalle tielle ja ruveta elämään niin sanotusti ihmisiksi. Se on ihan oikea ajattelumalli. Mutta sitten, kuten edustaja Kiuru totesi, näitä paljousalennuksia ei tarvitse antaa. Kyllä sen rangaistavuuden tuntumisen sen rikoksen tekijälle pitää olla ihan selvästi vaikuttava tekijä, ja siitä ei alennuksia pidä antaa.

Tottahan se on sekin, että jos ihminen menee oikeuteen rikoksien takia, niin ennen sitä on jo paljon hävitty. Toivoisin nyt Suomessa kuitenkin edelleen olevan sellainen perinne, että vanhemmat opettavat lapsensa kunnioittamaan lakia ja sääntöjä ja elämään ihmisiksi. Se olisi varmaan yhteiskunnan kannalta paras. Mutta kun maailma ei näin ideaalinen ole, niin on tällainen menettely, jossa ensikertalaiselle myönnetään rangaistukseen se pieni alennus ja tavallaan harkintamahdollisuus ja sen jälkeen mennään sen mukaan, mitä laki sanoo. Tämähän toivon mukaan pikkusen vaikuttaa niinkin, että ne, jotka jotenkin kaidalta tieltä poikkeavat, tietävät, että siellä ei sitten alennuksia tunneta.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lohi, olkaa hyvä.

15.58 Markus Lohi kesk: Arvoisa puhemies! Kriminaalipolitiikkaa on esimerkiksi se, minkälaisia rangaistuksia rikoksista säädetään, niin kuin tässä tapauksessa nyt ollaan täällä kuulemassa hallituksen esityksestä, jossa ollaan ensikertalaissäännöstöä muuttamassa. Nä-mähän ovat aika syvällisiä arvokysymyksiä. Hallitusohjelmaan on tältä osin otettu selvä arvovalinta, ja tässä on keskeinen sisältö jotenkin se, että jos on viisi vuotta siitä, kun on va-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 64/2024 vp

pautunut, niin silloin kohdeltaisiin ensikertalaisena. Aivan kuten täällä edustaja Kiuru totesi edellä, kansalaiset eivät tätä ehkä ymmärrä.

Tästä muutoksesta kyllä aiheutuu kustannuksia, kuten ministeri totesi. On oletettavissa, että vankeinhoidon kustannukset kasvavat, mutta siitä huolimatta pitää uskaltaa tehdä joskus arvovalintoja. Ja rohkenen tässä todeta, että keskusta tukee kyllä tätä hallituksen esitystä. Minusta tämä on arvovalinta oikeaan suuntaan. Meillä on tämän ohella muutamia muita, jotka ovat keskusteluttaneet meillä. Sakkojen muuntorangaistus on yksi sentyyppinen, joka on kanssa asia, joka monesti ihmisiä ihmetyttää, ja niin edelleen.

Sanon tästä vain, että asiallinen esitys ja vastaa minun käsitystäni siitä, mikä on rikoslainsäädännössä oikein ja kohtuullista.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Seuraavaksi edustaja Kauma.

16.00 **Pia Kauma kok:** Arvoisa puhemies! Rikoslainsäädännön pitää vastata kansalaisten oikeustajua, mutta samalla sen pitää olla järkevä myös rikosentekijän kannalta, elikkä näitä ensikertalaisia tulee kohdella lievemmin kuin rikossenuusijoita, koska silloin heillä on vielä mahdollisuus tehdä parannus eikä joutua sinne rikoksen tielle lopuksi elämäänsä. Tällä hetkellä oikeuskäytäntö on se ja lainsäädäntö on se, että henkilöä, joka ei ole istunut vankilassa rikosta edeltäneiden viiden vuoden aikana, on pidetty ensikertalaisena. Tämä on todella poikkeuksellinen lainsäädäntö verrattuna oikeastaan lähes mihin tahansa muuhun maahan, ja siinä mielessä on todella hyvä, että tämä ensikertalaisuussäntö ollaan nyt muuttamassa siten, että ensikertalainen todellakin voi olla vain kerran.

Orpon hallituksen ohjelmassa keskeistä on tietenkin rikosten ehkäiseminen, rikosentekijöiden saattaminen vastuuseen sekä uhrien auttaminen. Monta kertaa tuntuu siltä, että julkisessa keskustelussa me puhumme enemmän niistä rikosentekijöistä kuin uhreista, ja kysyisin nyt teiltä, ministeri, minkälaisia toimia hallitusohjelmassamme on, joita rikoksen uhrit, erityisesti ne, jotka ovat joutuneet väkivaltarikoksen kohteeksi, ja heidän omaisensa ovat saamassa tällä hallituskaudella: onko tulossa parannuksia heidän tukeensa ja mahdollisuuksiinsa saada apua?

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Rostila.

16.01 **Onni Rostila ps:** Arvoisa rouva puhemies! Tämä on erittäin tärkeä esitys periaatteellisesti. Tässä edelläkin viitattiin tähän kansan oikeustajuun, joskus puhutaan yleisestä oikeustajusta. Muistelen, että silloin Sipilän hallituskaudella saatiin aikaiseksi lähinnä tällainen selvitys siitä, mitä se yleinen taikka kansan oikeustaju oikein on. No, siitä ei, jos näin voi sanoa, oikein tultu hullua hurskaammaksi, mitään konkreettisia esityksiä ei juurikaan nähty. Se hautautui jonnekin virkakunnan loputtomien selvitysten mustaan aukkoon. Nyt tämän hallituksen kohdalla on toisin. Tämä hallitus toimii. Me kaikki tiedämme, että sellainen laki tai sääntö, että aina viiden vuoden jälkeen oletkin taas yhtäkkiä ensikertalainen ja että sinun aikaisempaan menettelyyn, rikolliseen menettelyyn, ei liity minkäänlaista moitetta, joka voitaisiin ottaa rangaistusta määrättäessä huomioon, on täysin järjetön laki, ja on hyvin huolestuttavaa, jos näin voi sanoa, että meillä on tähän asti ollut voimassa tällainen laki. Tämä on uskottavuuskysymys meidän koko rangaistusjärjestelmän ja kriminaalipolitiikan kannalta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 64/2024 vp

Se epämiellyttävä totuus tässäkin asiassa on, että jos kysyy meidän rikosoikeuden asiantuntijoilta — vähintäänkin ehkä emeritusprofessorit sen uskaltavat sanoa — niin tämänkin säännön taustalla ovat osittain olleet myös säästösyöt. Eli kuten ministeri Meri oikein kertoi esittelyssään, tämä aiheuttaa jonkun verran vankimäärän lisääntymistä, mutta sitten meidän pitäisi kysyä, onko se sen arvoista, että meillä on järkevä ja oikeudenmukainen rikosoikeusjärjestelmä. Totta kai se maksaa jotain — aivan niin kuin me ollaan puhuttu tuomarien määrästä, sekin maksaa jotain, että ihmisten ei tarvitse odottaa vuosikausia saadaakseen oikeutta. Tämä on aivan yhtä lailla oikeudenmukaisuus- ja uskottavuuskysymys koko meidän oikeuslaitoksen kannalta. — Kiitoksia.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Lindén.

16.04 Aki Lindén sd: Arvoisa rouva puhemies! Tässä on kyseessä nyt konkreettinen lainmuutosesitys, joka liittyy tähän ensikertalaisuuteen. Kollegat ovat minusta hyvin sitä valottaneet, joten omassakin puheenvuorossa menen vähän sen reunoihin taikka siihen liittyviin asioihin.

Olen tässä nyt viidettä vuotta eduskunnassa, ja me emme kovin usein ole kriminaalipolitiikasta täällä keskustelleet, joten se on erittäin hyvä asia. Tiedän, että rikoslain uudistaminen on erittäin vaativa asia, ja sitä tehdään yleensä pala ja osa kerrallaan, ja aina se herättää intohimoja. Kirjoitin tuohon lyhyeen muistilappuuni ”ammattilinen näkökulma versus tavallinen kansa”. Tässä ollaan puhuttu juuri tästä kansan oikeustajusta ja siitä, mitenkä asiantuntijat ja ammattipiirit kenties näkevät näitä asioita eri tavalla. Aikanaan itse opiskelin yhteiskuntatieteitä, ja siinä yhteydessä muutama oppikirja oli kriminaalipolitiikasta. Siitä on nyt jo tietysti melkoisesti aikaa kulunut, mutta silloin kiinnitettiin huomiota siihen, millä tavalla Suomessa annetut rangaistukset erosivat esimerkiksi muista Pohjoismaista. No, tilanne on tässä suhteessa mennyt eri maissa eri suuntiin.

Itse haluaisin tässä yhteydessä mielipiteenäni sanoa, niin kuin muutkin ovat tuoneet esille mielipiteitään, että minun mielestäni ihan sillä tiedolla, jonka saan, kun seuraan sanomalehdistä uutisia erilaisista rikoksista ja sitten niistä annettuja tuomioita, usein tuomiot väkivaltarikoksista — ainakin minun mielestäni — ovat yllättävän lieviä. En nyt ota yhtään konkreettista esimerkkiä, mutta ehkä tähän vaikuttaa itselläni omassa ajattelussani lääkärin ammatti sillä tavalla, että monta kertaa näyttää siltä, että kun joku on huitaissut golfmailalla toista päähän ja se toinen ei sitten kuollutkaan tai halvaantunut pysyvästi, niin katsotaan ikään kuin sitä lopputulosta, mikä siitä seurasi. Mutta sitten saattaa olla niin, että siitä, mikä sinänsä oli se teko, josta olisi voinut seurata ihan muutamasta millistä tai senttimetristä riippuen kokonaan toisenlainen lopputulos, selviää ehdollisella pahoinpitelytuomiolla. Tällaiset hämmästyttävät minua kovasti, kuten myös muutamista erittäin törkeistä liikenne rikkomuksista annetut mielestäni liian alhaiset tuomiot.

Ihan lopuksi haluan tässä yhteydessä kiinnittää huomiota siihen, mikä oli nyt vähän satumaa, että eilen olin vierailulla kotikaupungissani Turussa eräässä paikassa, jossa on käytetty hyvin hyödyllisellä tavalla vankityövoimaa: avoankeja siinä on ollut töissä. Se on ollut hyödyllistä paitsi sen kyseisen museon kannalta myös näiden vankien ammattitaidon ylläpitämisen ja yhteiskuntaan sosiaalistumisen kannalta ja monella muulla tavalla, ja sain vähän terveisiksi, että ilmeisesti juuri tähän toimintaan on nyt kohdistumassa melkoisia taloudellisia leikkauksia, koska kuulin, että määrärahat olisivat puolittumassa. Onko ministerillä kenties tästä tarkempaa tietoa?

Pöytäkirjan asiakohta PTK 64/2024 vp

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Lehtinen.

16.07 Rami Lehtinen ps: Arvoisa rouva puhemies! Nykyinen järjestelmä on todellakin koettu oikeustajun vastaiseksi useita vuosia ja ennen kaikkea juuri näissä teoissa, mitä edustaja Lindénkin nosti esiin, eli törkeissä väkivaltarikoksissa. On tietyllä tapaa kestänyt, että jopa henkirikoksia voi tehdä ensikertalaisena useita kertoja peräkkäin. Onneksi ne ovat harvinaisia, mutta kun se edes on mahdollista, niin se ei mahdu kansalaisten oikeustajuun.

Jo nykyisellään meillä tuomiokynnys on varsin korkealla, elikkä se, että vankilaan yleensä ottaen joutuu, on hyvin korkealla, ja myöskin siitä näkökulmasta se, että meillä tiukennetaan kriminalilainsäädäntöä, on erittäin tervetullut asia. Yhteiskunnan pitää antaa Suomessa selkeä viesti siitä, että ennen kaikkea henkeen ja terveyteen kohdistuva rikos ei kannata vaan siitä joutuu kärsimään myöskin kunnon tuomion.

Mitä tulee sitten näiden vankipaikkojen lisäämiseen ja kustannusten lisääntymiseen, niin se on varmasti näin, että jokainen vankipäivä maksaa ja Suomessa vielä kohtuuttoman paljon verrattuna moneen muuhun maahan. Kiinnittäisinkin huomiota siihen, olisiko mahdollista hyödyntää poliisivankiloiden hyvää resurssia näiden vankipaikkojen tarpeessa, lähinnä sen suhteen, että tutkintavankeja voitaisiin pitää pidempään poliisivankiloissa. Ymmärtääkseni se on nykyään estetty siitä johtuen, että vangille tai kiinniotetulle ei saa tulla sellaista tunnetta, että hän joutuisi tunnustamaan tekonsa, ja siksi hänet siirretään jo varhaisessa vaiheessa varsinaiseen vankilaan, jossa sitten on enemmän aktiviteetteja tehtävänä, ettei tunnu pahalta. Mutta ennen, kun omaakin työuraani aloitin, oli paremmin, ja se huomattavasti myöskin säästi viranomaisresursseja, kun se kuulusteltava oli aina lähellä.

Erittäin hyvä esitys, kiitos ministerille tästä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Ronkainen.

16.09 Jari Ronkainen ps: Arvoisa rouva puhemies! Haluan kiittää teitä, ministeri Meri, tästä lakimuutosesityksestä, joka nyt on meillä täällä käsittelyssä. On hyvä, että tämä ensikertalaisuusasia, joka on pitkään hiertänyt, vihdoinkin ja viimein saadaan korjattua.

Me tultiin, ministeri, yhtä aikaa silloin vuonna 2015 tänne, ja muistan, että jo silloin käytiin keskusteluja kanssanne tästä asiasta, että siinä on yksi sellainen kohta, mikä pitäisi korjata. Ei siihen ihan kymmentä vuotta mennyt, mutta se vaati oikean hallituspohjan, oikean hallitusohjelman ja ennen kaikkea oikean ministerin, että päästään tässäkin asiassa eteenpäin ja saadaan pikkuhiljaa asiat siihen suuntaan, että kansalaisetkin voivat tämän hyväksyä.

Sinänsä tuo ensikertalaisuusasia on kaiken kaikkiaan hieman hullunkurinen, että kun olet ensimmäistä kertaa, niin saat alennusta, mutta toisaalta minä ymmärrän sen oikein hyvin, että jos nyt kerran erehtyy kaidalta tieltä, niin siinä kohtaa katsotaan läpi sormien.

Toinen asia, mikä ei sinänsä liity tähän mutta minkä haluan nostaa tässä nyt kuitenkin keskusteluun, on tämä paljousalennus rikoksista, mikä on aika erikoinen sinänsä, että kun teet useamman rikoksen, niin ne ympätään yhteen. Tietysti toiveena olisi, että sillekin asialle pystyttäisiin jossain vaiheessa jotain tekemään, mutta siihen palattaneen myöhemmin. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Hänninen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 64/2024 vp

16.11 Juha Hänninen kok: Arvoisa rouva puhemies! Kiitän ministeriä esittelystä. Tätä on odotettu. Rikollinen voi olla ensikertalainen vain yhden kerran, näin sen pitää olla.

Se ensimmäinen kerta, kun ollaan siinä hetkessä, on ihan tarpeellinen, että voidaan puollittaa rangaistusta. Silloin on mahdollisuus oppia nuorella ihmisellä, ensikertalaisella — sitäkin tapahtuu. Kun rikoksia tulee lisää, on rangaistusten koventaminen oikea ratkaisu. Ei anneta määrälennuksia. Kannatan tätä hallituksen erinomaista esitystä. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Lohi.

16.12 Markus Lohi kesk: Arvoisa puhemies! Otin tämän toisen puheenvuoron edustaja Rostilan puheenvuoron innoittamana, nimittäin hän viittasi Sipilän hallituksen aikana tehtyyn oikeustajututkimukseen. Sellainenhan tehtiin, ja se oli muuten erittäin mielenkiintoinen ja osittain vähän yllättäväkin. Minusta siinä ei ollut mitään negatiivista, eikä kysymys ollut siitä, että se jäi jotenkin siihen, vaan se oli erittäin tarpeellinen. Siinähaan haastateltiin 192:ta käräjätuomaria, ja sitten 1 251 kansalaista valikoitui siihen haastateltavien joukkoon. Siinä oli seitsemän todellista rikostapausta, jotka esiteltiin, ja sitten katsottiin, minäkalaisen tuomion näistä kukin antaisi.

Se lopputulos oli aika mielenkiintoinen, kun se lähti siitä, että itse asiassa eroja ei ollut kovin paljon ammattituomareitten ja kansalaisten välillä niissä tuomioissa. Joissakin oli, mutta isossa kuvassa eivät olleet hirveän suuria rangaistuskäytännön välillä ne erot. Mutta ehkä johtopäätös on se, että ei ole olemassa mitään yhtä ja oikeaa kansalaisten oikeustajua, johon voisi vedota vaikkapa tässä hallituksen esityksen tapauksessa, vaan meillä kaikilla on olemassa omat arvot, ja sen tutkimuksen pohjalta oli yhtä monta oikeustajua kuin on ihmistäkin. Eli jokaisella on se oma, ja sitten meillä on arvot, ja poliittiset päättäjät joutuvat omien arvojensa pohjalta tekemään näitä ratkaisuja, ja vaaleissa sitten niitä arvovalintoja tekevät kansalaiset, kun he valitsevat meitä tänne eduskuntaan. Eli tavallaan vetoaminen siihen, että nyt kansan oikeustaju on tätä vastaan tai tuon puolesta, tämän tutkimuksen perusteella ei ole kovin helppoa, eikä sitä kannata tehdä.

Se, mikä oli minusta tässä tutkimuksessa ehkä yksi mielenkiintoisimmista tapauksista, oli se, että kun siellä kuvattiin tapaus, jossa oli tapahtunut sukupuoliyhteys lapsen kanssa, niin jonkunlainen joukko kansalaisista jätti kokonaan rankaisematta, kun taas osa olisi antanut selvästi ehdotonta vankeutta siinä tapauksessa ja ammattituomareitten selvä enemmistö ehdollista vankeutta. Pitää muistaa, että jokainen tapaus on aivan omanlaisensa, mutta kun siinä kuvattiin hyvin tarkkaan, mitä tapahtui, niin silloin päästiin tavallaan katsomaan sitä, ja tämä vaihteli yllättävän paljon.

Tämä selvitys kertoi konkreettisesti sen, että me päättäjät olemme viime kädessä omien arvojemme kanssa aika yksin täällä — totta kai yhdessä 199 muun päättäjän kanssa — mutta me emme voi oikeastaan piiloutua kansan yleisen oikeustajun taakse, koska sellaista ei oikein ole eikä varmaan ole yhdenlaisia ja yhdenvertaisia, juuri samanlaisia arvojakaan, vaan jokaisella on ne omat.

Mutta kuten edellä totesin, tämä esitys, joka tänne on nyt tuotu ja joka puuttuu tähän ensikertalaisuuteen, vastaa minunkin arvojani tältä osin. Olen valmis tukemaan tätä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Edustaja Kiuru, Pauli.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 64/2024 vp

16.15 Pauli Kiuru kok: Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Lohi puhui oikeustajusta, ja käytin itsekin tätä oikeustaju-termiä tuolla puhujapöytätyössä. Hieman varovaisesti sen ehkä tein ja ihan syystä, koska, kuten edustaja Lohi sanoi, oikeustaju on hieman epämääräinen ja vähän kaltevalla pinnalla. Mutta se, että puhutaan, että jotain tekee ensimmäisen kerran, ensikertalaisuus: Jos juokset maratoniin ensimmäisen kerran ja juokset sen kuuden vuoden päästä, niin et silloin juokse maratonia ensimmäistä kertaa, juokset sen toisen kerran. Voit olla ensimmäistä kertaa asiassa vain yhden kerran, eli silloin tässä ajatusrakennelmasa on jo epämääräisyyttä. Siitä olen samaa mieltä, että tämä oikeustaju-termi on sinänsä hieman vaarallinenkin.

Nyt kun rikoslaista puhutaan, ja kuten edustaja Lindén sanoi, niin varovaisesti siihen pitää suhtautua ja se herättää intohimoja. Kysyn ministeriltä sellaisesta asiasta, kun oikeus syyttää taposta ei vanhennu. Tästä asiasta on tehty ainakin kaksi lakialoitetta. Ensimmäisen tein vuonna 2016, sen allekirjoitti 162 kansanedustajaa — puhemiehet ja ministerit eivät allekirjoita — joten käytännössä lähes kaikista puolueista oli allekirjoituksia, ja samoin ministeri, silloinen kansanedustaja Meri allekirjoitti sen. Uusin aloitteen vuonna 2021, ja se ei silloin eikä tähän mennessä ole edennyt maaliin. Mutta onko nyt niin, että tämä asia on ministerillä valmistelussa, se on tulossa jonkun hallituksen esityksen mukana eduskunnan käsittelyyn lähiaikoina ja tämä asia saadaan kuntoon? Nythän on tilanne se, että jos tapat ihmisen ja 20 vuotta on kulunut, niin käytännössä olet vapaa. Siitä asiasta ei voida syyttää, asia on loppuun käsitelty, ja tämä ei minun arvoihini sovi.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Rostila. — Lope-tamme tässä ihan kohta, mutta jos on lyhyet puheenvuorot, niin sitten otetaan nämä loput tästä, muuten jää sitten myöhemmälle. — Rostila.

16.17 Onni Rostila ps: Arvoisa rouva puhemies! Oli alun perin tarkoitus kommentoida lyhyesti edustaja Lindénin mielenkiintoista lääkärin näkökulmaa näihin rangaistuskäytännöihin. Itselläni on ollut sellainen ajatus aikanaan oikeudenkäyntejä hoitaessani, että yksi selitys ehkä lievälle rangaistuskäytännölle on se, että esimerkiksi lääkärinlausuntoja ei pro- sessiekonomisista syistä pääasiassa esittele tietenkään lääkäri siellä oikeudenkäynnissä, vaan niitä lakonisesti luetaan, ja siellä on se toteamus, että kaikki päähän kohdistuneet is- kut, vauriot, ovat potentiaalisesti hengenvaarallisia, ja tähän tyyliin.

Edustaja Lohen puheenvuoro tästä yleisestä oikeustajusta oli mielenkiintoinen, ja olen siis samaa mieltä siitä, että esimerkiksi iltapäivälehtien otsikoista eivät aukene kunkin ta- pauksen yksityiskohdat sillä tavalla, että sitten tällainen ihokkaitten repiminen kansanjou- kon keskuudessa olisi mikään yleisen oikeustajun ilmentymä. Mutta aivan kuten edustaja Kiuru sanoi, meillä on kuitenkin näitä tiettyjä periaatteita. Esimerkiksi tässä lakiesitykses- sä on aivan selkeä kysymys, ja uskaltaisin väittää, että jos esittäisimme sen kyselytutki- muksessa, niin saisimme aika selkeät vastaukset.

Itse viittaan tästä yleisestä oikeustajusta puhuessani ehkä laajemmin siihen, minkälaisia näkökulmia meillä kriminaalipoliittisessa keskustelussa tavataan korostaa. Meillä ei mi- nusta korostu lainkaan esimerkiksi juuri uhrin asema, siis se, että rangaistus pyrkii toteut- tamaan myös sitä, että rikoksen uhri kokee saaneensa asiassa oikeutta. Meillähän korostu- vat päinvastoin enemmän tällaiset, mikä on uusimisen todennäköisyys ja mistä säästetään rahaa ja mikä on pohjoismainen malli. Kaikenlaisia ihan hyviäkin ajatuksia, mutta väitän, että se on hiukan epätasapainossa ja johtanut meillä kautta linjan niin vankeusrangaistus-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 64/2024 vp

ten kestoon kuin sitten tämmöiseen erikoiseen systematiikkaan, mihin edustaja Ronkainenkin viittasi näitten paljousalennusten osalta — tämä nyt käsittelyssä oleva asia on hyvä esimerkki. Näkisin, että voidaan perustellusti sanoa, että tällaiset asiat ovat myös sen yleisen oikeustajun vastaisia. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Hoskonen.

16.19 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Lyhyesti vain sen verran, että yleisen lainkuuliaisuuden ja oikeustajun kannalta on välttämätöntä, että rangaistus vastaa suurin piirtein teon moitittavuutta. Tätähän kansalaiset nimenomaan haluavat, että kun joku rikkoo lakia, niin siitä seuraa rangaistus — aivan kuten tieliikenteessäkin, että jos ajaa lievää ylinopeutta, saa rikemaksun, ja sitten jos ajaa vähän rankempaa ylinopeutta, niin tulee vähän isompi lasku. Tässä toteutuu se teon moitittavuus ja rangaistuksen määrä. Se saa olla rikoslaissakin samalla keinoin, että jos joku tekee vakavan pahoinpitelyn, niin siitä pitää tulla kunnolla tuomio.

Tämä armeliaisuus, mikä liittyy tähän ensimmäiseen tuomioon, on hyvä asia, koska sillä henkilöllä, joka sen ensimmäisen rikoksen tekee, on vielä mahdollisuus kääntyä oikealle tielle ja lopettaa se väärin toimiminen. Tietysti siihen mennessä jotain on jo tapahtunut, kun on rikoksen tielle lähdetty, mutta aina pitää olla positiivisella mielellä, että hänelle tarjotaan vielä yksi mahdollisuus. Tämä on ihan hyvä asia.

Mutta rangaistuksen vakavuuden ja sen moitittavuuden pitää näkyä tuomiossa, ja se on kansalaisten oikeustajun kannalta erittäin hyvä asia.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Kauma, ja sen jälkeen ministeri.

16.20 Pia Kauma kok: Arvoisa puhemies! Kommentoin muutamaa puheenvuoroa, joita edustajat tässä toivat esiin.

Ensinnä, edustaja Lindén, olen teidän kanssanne samaa mieltä siitä, että ihmisten henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten pitäisi olla ankarammin rangaistuja. Joskus tulee sellainen vaikutelma, että esimerkiksi talousrikoksista saa selvästi ankarammat rangaistukset kuin siitä, että vie ihmiseltä esimerkiksi liikuntakyvyn loppuiäksi.

Sitten edustaja Lohi toi esiin kansan oikeustaju -kysymyksen, ja se on todella aika kryptinen käsite jo sinänsä. Mutta seksuaalirikoksen kohdalla, lapsen kohdistuvan seksuaalirikoksen kohdalla, siinä, millä tavalla sen ymmärtää, on varmasti merkitystä sillä, puhutaanko 14-vuotiaaseen kohdistuvasta vai 4-vuotiaaseen kohdistuvasta seksuaalirikoksesta ja minkä ikäisistä ihmisistä ylipäänsä on kysymys ja mikä on näiden henkilöiden välinen ikäero ja muut olosuhteet. Se varmasti kyllä vaikuttaa kansalaisten käsitykseen siitä, mikä on myöskin oikeudenmukainen rangaistus tässä.

Ja sitten viimeisenä edustaja Rostila toi hyvin esiin tämän, että kyllähän rikoksesta saadun rangaistuksen pitää vastata erityisesti sen uhrin ja hänen omaistensa oikeustajua. Aina silloin tällöin, kun lukee alan kirjallisuutta ja kuuntelee täälläkin niitä kaikkein liberaaleimpia puheenvuoroja, tulee se käsitys, että ainoastaan se rikosten ennaltaehkäisy ja se, kuinka suuri vaikutus tällä rangaistuksella on siihen, toistuvatko nämä rikokset, olisi vaikuttava tekijä. Mutta onhan se rikollinen pois pahan tekemisestä silloin, kun hän on vanki-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 64/2024 vp

lassa tai saa rangaistuksen, ja onhan se myös esimerkki muulle yhteiskunnalle siitä, mitkä ovat normit tässä yhteiskunnassa.

Kyllä minun mielestäni väkivaltarikoksiin ja erityisesti esimerkiksi liikennetikoksiin, joissa ollaan alkoholin tai päihneiden vaikutuksen alaisena aiheutettu kuolema tai pysyvä vamma jollekin, liittyviä rangaistuksia täytyy selkeästi koventaa.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Ja sitten ministeri... Ja vielä oli Markus Lohi. Mutta sitten keskeytetään, jos vielä tulee puheenvuoroja. — Markus Lohi.

16.23 Markus Lohi kesk: Arvoisa puhemies! Ihan lyhyesti vielä edustaja Kaumalle: Asiahan on juuri näin, kuten totesitte, että meillä on joitakin rikosnimikkeitä, joiden alle mahtuu hyvin kirjava joukko erilaisia tapauksia, jos ajatellaan niitten tuomittavuuden ja moitittavuuden suhteen. Se monesti tavallaan häiritsee, kun puhutaan siitä, mikä on yleisen oikeustajun mukainen rangaistus tai mitä kansalaiset ajattelisivat siitä. Siksi tämä tutkimus, johon täällä on keskustelussa viitattu, oli valtavan arvokas, kun siinä avattiin hyvin yksityiskohtaisesti seitsemän erilaista tapausta ja siellä oli iät ja oli kerrottu kaikki, mitä tapahtui ja niin edelleen. Silloin kansalaiset ja tuomarit, jotka olivat mukana, saivat juuri näitten faktojen perusteella arvioida, mikä olisi oikea rangaistus. Seitsemän erilaista rangaistusta siinä oli mukana. Mutta tämä lopputulos oli mielenkiintoinen, eli se, mitä kansalaiset olisivat antaneet, vaihteli valtavasti, vaikka yksityiskohdat avattiinkin hyvin. Sen lopputuloksen yhteenvetona voi sanoa, että on yhtä monta yleistä oikeustajua kuin on kansalaistakin. Tämä on se haaste meille.

Mutta nyt me olemme tässä hallituksen esityksessä minusta paljon helpomman kysymyksen äärellä. Kysymys on vain tällaisesta yksinkertaisesta kysymyksestä, joka ei ole tavallaan rikostapaus, jossa pitäisi arvioida, mikä on oikea rangaistus erilaisista vaihtoehtoista, vaan tässä on kysymys siitä, että jos viisi vuotta vankilasta vapautumisen jälkeen olet tekemässä uusia rikoksia, niin oletko ensikertalainen. Minusta tässä tehdään oikea arvovalinta: ei pitäisi olla.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: No niin. — Ja sitten ministeri, olkaa hyvä, viisi minuuttia, jos tarve vaatii.

16.24 Oikeusministeri Leena Meri: Kiitos, arvoisa puhemies! Minusta tämä lainsäädäntö, oltakoon nyt tästä oikeustajusta mitä mieltä tahansa, vastaa kyllä ihmisten oikeustajua, tästä uskaltaa oikeasti sanoa sen. Kun sanotaan, että minä olen ensi kertaa töissä tai ensi kertaa siinä tai tässä asiassa, niin kaikki ymmärtävät, että sinä olet siis ensi kertaa, et koskaan aikaisemmin ole tässä tilanteessa ollut, mutta jos meillä on lainsäädäntöä, että sinä voit olla ensi kertaa vankilassa uudestaan, niin onhan se aika hullunkurista. Siinä mielessä tämä on hyvä asia.

Itse olen sitä mieltä, että saa ja pitää ja voi oppia, mutta jos ei ota ojentuakseen kerrasta, niin kyllä se sitten asteittain. Kun tauti pahenee, niin keinot kovenevat, näinkin täytyy voida uskaltaa sanoa. Tämä hallitus panostaa myös ennaltaehkäisyyn, meillä on sinne lisärahoitusta, meillä on erilaisia ohjelmia. Me halutaan ottaa koppi nuorista, me halutaan keskeyttää heidän rikoskierteensä, mutta jos ihminen ei ole itse motivoitunut eikä halua, niin ei ketään voi väkisin parantaa, ja silloin pitää kantaa myös seuraamukset ja rangaistukset kovenevat.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 64/2024 vp

Meillä on siis rangaistusten koventamisia jengirikoksiin liittyen, välilliseen tekemiseen liittyen, ampuma-aserikollisuuteen liittyen ja myös erittäin merkittävä varmuusvankeus-hanke, elikkä erityisen vaarallisten vankien erillään pitäminen tyyliin Breivik Norjasta — kävin tutustumassa myös Norjassa heidän varmuusvankilaansa. Siitä on nyt jo aika pitkällä alustavat arviot, ja toivon, että sen saan tällä kaudella ajoissa tuotua tänne.

Mitä tulee sitten henkeen ja terveyteen kohdistuviin rikoksiin, niin jos otetaan vaikka törkeä pahoinpitely tai törkeä kuolemantuottamus, niissä meillä on minusta aivan liian alhaiset alarajat. Näistä keskusteltiin myös hallitusneuvotteluissa, mutta ihan suoraan sanoen todettiin, että tässä taloudellisessa tilanteessa ja tässä vankipaikkatilanteessa meillä ei ollut mahdollisuutta nostaa näitä kaikkia kerralla. Tästä syystä me ollaan tekemässä nyt ensi kevääseen mennessä kriminaalipoliittista ohjelmaa, jossa me tarkastellaan näitä alarajoja mutta myös näitä paljousalennuksia. Toki niitä ei voi kaikissa tapauksissa ottaa ihan täysimääräisinäkään, koska sitten alettaisiin olla 60—70 vuoden rangaistuksissa, mutta kyllä meidän pitäisi nostaa yhteisen rangaistuksen ylärajaa, joka on tällä hetkellä 15 vuotta. Sitä pitäisi nostaa. Se on muissa Pohjoismaissa 16—18 vuotta. Meillä kyllä on alhaisempia rangaistuksia erityisesti henkeen ja terveyteen kohdistuvissa rikoksissa, näissä määräaikaisissa rikoksissa.

Sitten edustaja Kiuru kysyi tästä taposta. Tappohan on kuitenkin tahallinen henkirikos. Se tällä hetkellä vanhenee, ja siitä on ollut toiveita, kuten teilläkin, edustaja, on ollut. Saattaa olla, että se esitys tulee jo ensi viikolla eduskuntaan. Siinä samalla tulee tyttöjen sukupuolielinten silpomisen rangaistusten täsmentäminen. Sitten tulee tämän tapon vanhentumisen poistuminen tahallisen henkirikoksen osalta — siis että sitä voidaan tutkia, jos tulee uutta näyttöä, tunnustamista ja muuta, tekniikatkin myös kehittyvät.

Sitten tulee tällainen lapsensurman pykälistön poistaminen, ja se tarkoittaa sitä, että rangaistukset kiristyvät. Meillä on vuosisadan alussa suhtauduttu avioliiton ulkopuolisiin lapsiin eri tavoin kuin nykyisin. Siihen aikaan naiset päätyivät surmaamaan vastasyntyneitä, ja siinä nähtiin tällainen lieventämisperuste, koska yhteiskunnallisesti pidettiin huonona naisena. Eihän tällaista enää ole olemassa, eikä semmoinen yksinomaan enää voi riittää perusteeksi, toki jatkossakin muut perusteet, syyntakeisuus ja muu mielentila-arvio.

Sitten rikoksen uhrin, äärettömän tärkeä asia. Meillä on valmistelussa hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti rikosuhrimaksun korottaminen, joka on sellaista rahaa, joka tulee käyttää rikosuhrien hyväksi. Se tullaan käyttämään siten, että panostetaan enemmän sinne rikoksen uhrin palveluihin. Lisäksi meillä on avustuksia erilaisiin tukipuhelimiin. Mutta olette aivan oikeassa, että edelleen puhutaan liian vähän siitä, että on uhrikin — joskin nykyisin, tänä aikana, enemmän. Minusta aikaisempina vuosina ei koskaan, hyvä kun muistettiin, että on uhri, puhuttiin vain vankien oikeusturvasta ja rikollisten oikeusturvasta.

Sitten minä vastaan vielä Lindénille vankityöstä. Elikkä me maksetaan kyllä edelleen palkat, mutta valitettavasti minunkin alueellani on etsittävä säästökohteita, ja minusta ei ole kohtuutonta, että työn teettäjää maksaa jatkossa työkalut ja muun muassa näitten istutusten siemenet ja muut. Me ollaan maksettu nämä ihan kaikki, ja valitettavasti nyt meille tulee tilanne, että palkat olisi se, minkä me pystymme maksamaan, mutta jos ottaisivat muutkin vastuuta vaikka niistä työkaluista ja niistä siemenistä ja muista.

Paljon jäi vielä asiaa sanomatta, mutta tämä on erittäin tärkeitä keskustelua, ja kiitos teille arvokkaista mielipiteistä.

Keskustelu päättyi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 64/2024 vp

Asia lähetettiin lakivaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto.